

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

2. De Juramento Judiciali, maximè litis Decisorio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

Esse absque iusta causa. Per accidens tamen sit mortale, si quis gravem negligentiam committat in inquirenda veritate & iustitia, ad iurandum absque gravi culpa requisitis, uti contingit facile apud illos, qui passim & absque ulla ferè consideratione jurant ad obvia quæque, aut consuetudinem frequenter iurandi non student deponere. *2.* Siquis juret sine iustitia, peccat vel mortaliter, si res, super qua fit iuramentum promissorium, sit peccatum mortale, v. g. homicidium: vel venialiter, si illa res sit duntaxat peccatum veniale, v. g. mendacium, levis percussio &c. Ita communis DD. quorum auctoritate potius hic standum, quam ratione; argumenta enim, quæ afferri possunt pro hac distinctione, probare videntur, vel semper esse peccatum mortale, quod nullus asserit, vel semper veniale, quod admodum pauci docent. An verò iuramentum assertorium, quo v. g. cum peccato mortali detractionis manifestatur alterius grave delictum, sit pariter peccaminosum graviter, dubium est: mihi videtur regulariter loquendo solum esse peccatum veniale; quia puto, gravem irreverentiam non inferri Deo, si non adducatur in testem falsi, vel ad grave peccatum quasi sub obligatione faciendum. Veniale item non excedit, si quis sub iuramento promittat rem indifferentem, nullique utilem, v. g. se non usurum posthac cæruleo pallio: item si quis juret, se omisurum rem bonam, ad quam non obligatur, v. g. se non ingressurum Religionem; ut habet communis contra Sylv. & alios; quia non videtur esse gravis indecentia confirmare per Deum, se facturum, quod quis licet fecit, vel omisurum, quod licet omittit. Sed occasione veritatis in iuramento necessariae oritur grave dubium, an cum æquocatione licet iurari possit? ad quod *2.* & *11.* Dico 5. Jurare cum æquocatione, aut restrictione mentis sensibili, licet tunc, quando alias ea uti licitum est, scilicet quando gravis causa necessitatis vel utilitatis specialis adest. Ratio, quia non deficit veritas, nec iudicium, nec iustitia. Vid. Haum. *2.* n. 780. Quando nam verò, etiam in iudicio, uti liceat æquocatione, discere potes ex *Tit. de Confessis* n. 20. *Ex preced.* ex quibus etiam deduces 1. eum, qui vulgavit de altero crimen occultum, quod tamen ille verè commisit, recantare posse ac debere, si aliter ablatum honorem restituere non possit, dicendo cum iuramento, *se alteri fecisse injuriam*, dum hoc crimen de illo sparsit; quia in vero aliquo sensu hoc dicere potest. 2. Consiliarium, qui interrogatur curiosè ab alio, quid hodie actum sit in Consilio, non peccare, si dicat, se non scire, subintelligendo, *scientia communicabili*. 3. Eum, qui promissit alicui Matrimonium, scit tamen, se hac promissione non amplius ligari, posse jurare, se non promississe, subintelligendo, *ut teneatur promissione*. 4. Mulierem, quæ occultè commisit adulterium, posse id Marito interroganti negare cum iuramento, subintelligendo, *ut illud manifestare teneatur*. 5. Eum, qui occidit hominem inculpabiliter, & a iudice interroga-

tur, an non occiderit, posse negare etiam cum iuramento, scilicet intelligendo in eo sensu, in quo Iudex interrogat, nimirum *culpabiliter* se occidisse &c. Quia hæc omnia negari possunt in vero sensu, quem verba in his circumstantiis prolata habent, licet simul etiam habeant alium sensum, & æquivoca sint. Nam *æquivocatio* nihil est aliud, quam locutio ambigua, quæ vi verborum, in his circumstantiis prolatorum, habet duplicem sensum, unum verum, & alterum falsum. Quamvis in allatis exemplis reperiatur potius sensibilis restrictio mentis, quam æquivocatio presè sumpta: sed si restrictio est *sensibilis*, de ea idem tenendum est, quod de æquivocatione. Quoniam verò contingere potest, præsertim apud homines minus doctos, ut in hoc vel illo casu particulari non sciant modum tegendi veritatem per æquivocationem, notandum est, sufficere, ut aliquis saltem in genere sciat, se posse absque mendacio veritatem tegere, tamen si in hoc particulari casu modum istum ignoret. Et hinc, si talis intendat jurare in eo sensu, quem vir doctus reperiet, & saltem generaliter sciat, verum sensum ibi reperiri posse, immunis erit à peccato perjurij. Palao *part. 3. d. 1. pu. 7.* cum Suar. & Sanch.

Dico 6. Ex iusta causa licitum est aliquem inducere ad iurandum, quem probabiliter credis pejaturum, aut per falsos Deos juraturum. Communis cum S. Th. quia in petitione iuramenti per se nihil mali continetur; non enim petitur, ut alter falsò juret, aut per falsos Deos, sed absolute ut juret: proin si alter falsò juret, aut per falsos Deos, suæ debet imputare malitiæ, non petenti iuramentum; nemo enim cum suo gravi incommodo tenetur alterius impedire malitiam. Dixi, *ex iusta causa*, v. g. magnæ utilitatis consequenda, vel magni incommodi avertendi; ea autem seclusa qui petit, non *permittere* solum, sed *promovere* censetur perjurium, & sic est causa peccati, consequenter peccat & ipse tum peccato perjurij, tum peccato scandalij; quia ex virtute Religionis tenemur Deum non inducere in testem falsi sive per se sive per alios, & ex virtute Charitatis tenemur vitare scandalum & ruinam spiritualem alterius.

Dico 7. Jurare extra iudicium possunt omnes rationis compotes: at in iudicio jurare aliqui prohibentur, nempe ij, qui testes esse nequeunt juxta superius dicta ad *Tit. de Testib.*

§. II.

De Iuramento Judiciali, maximè Litis Decisorio.

Sciendum, & in memoriam revocandum, dupliciter accipi iuramentum Judiciale, *generice*, prout dicit omne iuramentum, quod præstat in iudicio, vel deferente iudice, vel Parte cum vel sine approbatione iudicis: ac *specificè*, prout dicit iuramentum *voluntarium* à Parte delatum Parti approbante iudice: huic opponitur *necessarium*, seu *suppletorium*, quod à iudice deferretur Actori, vel purgatorium, quod Reo. Solet autem ferè omne iuramentum

Uu 2

Judi-

Judiciale præstari non verbis tantum, sed etiam cum quadam solennitate & ritibus, v. g. tactu Evangeliorum, vel saltem his propositis. In Germania consuetudo habet, ut mares erectis duobus digitis cum pollice manus dexteræ: mulieres autem dexterâ ad partem pectoris sinistram admotâ: Sacerdotes verò tangendo pectus, jurare soleant. Jam de Juramento *Voluntario*, quod deferitur à Parte in Judicio approbante Judice (nam de *voluntario*, seu *conventionali*, quod sibi Partes deferunt extra Judicium, non est, quod ultra dicamus) seu de *judiciali* specificè accepto formantur hæc quæstiones. 1. An illud Actor deferre possit Reo, etsi Actor nihil aliunde prius probaverit. 2. An Reus in Criminalibus possit deferre Actori. 3. An delatum Parti necessariò præstandum sit. 4. Quem habeat effectum, & an retrahari valeat, si postmodum appareat ejus falsitas. De juramento autem *Necessario*. 1. An Judex deferre illud teneatur, si Pars petat, imò etsi neutra petat. 2. Cui ex litigantibus deferendum. 3. Quibus in causis. 4. Quem habeat effectum. Denique de juramento in *litem*, à quo, cui, contra quem, & quibus in causis deferri possit. Cæterum ut Judex assistat juramento alicui ex dictis, illud deferri debet; nisi enim delatio præcedere deberet, quilibet ad iurandum decurrens facili se liberaret oneribus actionum, ut ait l. 3. pr. ff. h. t. Quin imò sponte ad iurandum sese offerens reddit se suspectum. arg. l. 23. ff. de dolo malo. sicut testis sponte se ingerens. Sed Pirhing. b. n. 98. cum Fachin. non immeritò negat, talem fieri suspectum, si se offerat ad iuramentum, vel id sibi deferri postulet.

15 Dico 1. Juramentum voluntarium à Judice approbatum, vel approbandum, seu Judiciale in specie, non potest Actor, qui nihil omnino adhuc probavit, deferre Reo. P. Wiestner h. n. 26. cum Abb. Bart. Mascard. Haun. & c. contra Jaf. Fachin. Welenbec. Vinn. Zoef. Engel. Chlingensperg. *Inst. l. 4. tit. 6. q. 57.* Colligitur & probatur 1. ex c. fin. §. sane h. t. ibi: *sane si Actor omnino in probatione defecerit, Reus debet (et si nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione verò faciente pro illo, Reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, iuramentum.* Similia habentur in l. 4. C. de Ed. Jam sic: Actore nihil probante Reus est absolvendus, ita ut nec Judex deferre possit iuramentum: ergo pariter absolvendus est, ita ut nec Actor approbante Judice possit à Reo petere iuramentum. Confirmatur: probationes non sunt petendæ ex domo Rei. per l. 7. C. de testib. §. l. 4. cit. Sed Actor nihil omnino probans, & petens iuramentum à Reo, totam probationem peteret ex domo Rei. Item satis absurdum est redire ad Sacramentum, et cum desperavit aliam probationem, ad religionem convolare. l. 11. C. de Reb. cred. Sed hoc faceret Actor nihil, antequam deferret iuramentum, probans. 2. Si Actor plenè probavit, non permittitur Reus insuper exigere iuramentum ab eo. c. 2. de probat. ergo vicissim, si Actor nihil probavit, nec ipse permittendus est petere iuramentum à Reo, ut pro-

bet suam innocentiam. 3. Illicitum est iuramentum, quod præstatur absque iudicio: ergo etiam, quod exigitur absque iudicio, seu rationabili causa. Ant. ostendimus n. 9. ex SS. Litteris: sed ubi Actor nihil omnino probavit, sine causa rationabili exigeret, & Judex approbaret iuramentum: ergo. Aliter discurrendum esset, si Actor intentionem suam probasset vel semiplenè per unum testem, aut per scripturam privatam, vel saltem attulisset aliquam præsumptionem probabilem pro se. c. fin. §. sane cit.

Oppones 1. Tutor, qui omnibus alijs probationibus deficientibus desert iurandum, audiri debet. l. 35. ff. h. t. ergo. 2. Potest Reo deferri iuramentum statim in principio litis. l. 1. pr. C. de reb. cred. sed in principio litis nihil utique probationis adhuc allatum est. 3. Reus tenetur Actori respondere ad Articulos Positionales, antequam Actor quidquam probet: ergo etiam tenetur jurare, si Actor petat, vel adhuc nihil probaverit. 4. Si iuramentum deferri nequeat, nisi Actor aliunde prius aliquam modo probaverit intentionem suam, sæpe contingit, ut ex defectu probationis non possit consequi ius suum, v. g. pecunias, quas dedit mutuas sine testibus, vel sine apocha, acceptarum teste: ergo jam datur sufficiens causa exigendi iuramentum sine prævia probatione. 5. Reus non potest ægrè ferre, si ipsi deferatur iuramentum etiam absque alia probatione; quia per hanc delationem constituitur in propria causa testis & Judex, quod ipsi utique favorable est; si enim acceptet iuramentum, & præstet, absolvitur: si jurare nolit, integrum ipsi est referre illud Actori, seu petere, ut Actor juret: ergo. 6. Ipsa Juramenti delatio est species probationis: ergo, si Actor desert iuramentum, aliud probat. arg. ad 1. Tutor, quia gerit officium publicum pro populo, habet pro se præsumptionem non modicam, adeoque aliquam probationem verisimilem, quæ etiam juxta nos sufficit ad deferendum iuramentum Judiciale. Deinde causa pupillorum per se est valde favorabilis in iure, & sic præponderat causæ Adversarij. Ad 2. Etiam in principio litis militare pro Actore potest præsumptio rationabilis: qua præsentem jam adest aliqua probatio, & tunc admittimus, ab eo deferri posse iuramentum; secus à pro ipso nulla stet omnino præsumptio vel probatio. Ad 3. N. Conf. §. parit. nam per iuramentum deciditur lis, non verò per Articulos Positionales. Ad 4. Qui dat mutuas pecunias sine testibus aut apocha, sibi imputare debet, si eas non consequatur. Neque datur necessitas probationis, adeoque nec sufficiens causa petendi iuramentum, in eo, qui temerè & omni probatione ex parte sua deficiente provocavit ad iudicium. Dein si necesse non haberet Actor saltem aliquam aliunde probationem vel præsumptionem probabilem afferre pro se, nemo foret tutus ab iniquis hominibus, ne trahantur ad iudicem & jurare cogantur; cum Actor, etiam fingens debitum, nihil perderet, alteri tamen molestias crearet. Ad 5. Reus gravatur satis & immeritò.

id, quod absque iusta causa conjiciatur in necessitatem disjunctivam vel jurandi, & sic in suscipiendi onus probandi, vel juramentum referendi; non enim omnes libenter jurant, maxime quando non vident causam, Religione cohibiti: multo minus libenter referunt juramentum, cum id tutum non sit: si enim aliter juret, condemnantur: qui autem litem temere intentat, etiam facile pejerat, utpote homo profligata conscientia. Ad 6. *Diff.* *Ant.* est species probationis, desumpta ex domino Rei & temeraria, nisi precedat alia. *C. Ant.* desumpta ex peno Actoris, & non presuppositis aliam, ut liceat. *N. Ant. & Conf.*

Dico 2. Idem juramentum etiam Reus, & in causis Criminalibus quoque, Actori deferre potest. *Hauñ. n. 744.* cum Zasio & alijs contra Salicet. id negantem in Criminalibus, in quibus agitur de poena corporis afflictiva, & contra König. *b. n. 52.* Quia, quando Jura concedunt Paribus deferre juramentum voluntarium, ut *l. 3. ff. b. t. l. 12. cit.* non distinguunt inter Actorem & Reum, inter causas Civiles & Criminales. Oppones 1. Reus non potest pacifice sua vita & membris: pacisceretur autem, si deferret juramentum accusatori; consentit enim, ut condemnetur, casu quo Accusator acceptaverit juramentum, atque se exponit vitam & membra sua manifesto periculo. 2. Ad condemnandum in Criminalibus requiruntur probationes luce meridiana clariores: sed talis probatio non est, quae completur per juramentum Accusatoris; ergo inutiliter deferretur juramentum Accusatori. 3. ad 1. retorq. argumentum in eo, qui libere, ac absque sufficienti probatione Actoris, & absque juramento eidem delato, confitetur crimen, & sic certo periculo vitae & membrorum, licet eorum dominus non sit, se licite exponit: cur ergo idem non possit per delationem juramenti? Neque hoc pacto disponit de sua vita & membris, sed dispositionem & resolutionem relinquit Judici. Ad 2. *N. Min.* nam qui deferret juramentum Accusatori, impleat fatetur crimen, supposito, quod Accusator juret: optima autem probatio est propria confessio, praesertim Judicialis, quocumque modo facta. Coeterum nec Actor nec Reus deferre juramentum Judiciale alteri potest in Matrimonio & Professione Religiosa, quando agitur de ijs dissolvendis. *arg. c. fin. de translat. & c. 2. de translat. Episc.* quia non est in potestate illorum dissolvere Matrimonium carnale, aut spirituale, adeoque inutiliter deferret sibi juramentum ad earum dissolutionem tendens. Idem ferè est de causa Fiscali, quando agitur de multa pecuniaria Fisco applicanda; cum id cederet in praedictum tertij, saltem si Actor deferret Reo, & Reus Juramentum acceptaret; tunc enim absolvendus esset. Denique in causa famosa. *c. fin. b. t. in qua nec à* *Judice deferri potest juramentum.*

Dico 3. Idem Juramentum non necessario praestandum est a Parte, cui deferretur, sed referri regulariter potest, non tamen omnino recusari absque iusta causa. Sumitur ex *l. 9. l.*

12. §. 1. C. de reb. cred. l. 34. §. 6. l. 38. ff. b. t. c. fin. cit. Dixi 1. Idem juramentum, scilicet voluntarium à Judice approbatum, seu Judiciale in specie; nam voluntarium, quod Pars defert, vel refert, extra Judicium, vel in Judicio quidem, sed non approbante Judice, recusari omnino potest absque omni causa, ita ut nec referre debeat, cui est delatum, nec illud praestare, cui refertur; quia hoc juramentum est conventio quasi inter Partes, & speciem transactionis habet. *arg. l. 1. 2. 26. §. ult. ff. b. t.* conventio autem & transactio utrique debet esse libera, & causam habere liberam. Excipe, nisi semel ab una fuerit acceptatum; tunc enim vi conventionis tacite praestari ab illa debet, nec amplius referri, aut recusari potest. per *l. 17. ff. eod.* Dixi 2. Referri regulariter potest; fallit enim, si probandum sit factum illius, cui deferretur, cum iste melius scire praesumatur factum proprium, quam alius. Item si Adversarius deferens sit rei gestae ignarus, referre nequit, sed jurare tenetur, cui delatum est. Referre autem idem est, ac offerre juramentum illi, à quo est primo delatum, ut is juret. Dixi 3. Non tamen omnino recusari: si autem recuset Reus, h. e. nec velit jurare ipse, nec referre alteri, habetur pro confesso. *l. 38. cit.* Si recuset Actor, Reus est absolvendus. *l. 34. cit. §. ult.* Dixi 4. Absque iusta causa: cujusmodi esset 1. si deferens ad petitionem Adversarii nollet jurare de calumnia, quo juret, se non dolose petere Juramentum. 2. Si Juramentum semel delatum rursus revocaret. 3. Si is, cui deferretur, jam plene probavit aliunde intentionem suam, vel saltem probare paratus sit. 5. Si deferens sit persona turpis, & suspecta fidei, quae ad Jurandum non debet admitti; quia huic referri nequit. 6. Si is, cui deferretur, ignoret rem, de qua petitur Juramentum. Vid. *Jafon. in l. 12. cit. n. 6. seq.* Oppones: à sententia lata propter Juramentum Judiciale non praestitum potest appellare, qui Juramentum recusavit. *l. 12. cit. §. 2.* ergo non teneturolvere, qui illud recusavit, & sententia, contra talem lata, est infirma. 3. id procedit de recusatone, quae facta est cum dubia causa. Atque hinc non debet Judex statim approbare Juramentum à Parte Parti delatum, sed prius cognita causa.

Dico 4. Ejusdem Juramenti delati & praestiti effectus est victoria; quam obtinet jurans non minus, ac si per sententiam, vel per transactionem obtinisset causam, imò praestationem Juramenti sequitur sententia vel condemnatoria vel absolutoria: à qua regulariter appellari nequit; aut causa sic decisa retractari. Ratio; quia hujusmodi Juramentum est complementum probationis, & sententiam facit justam, ut questio non supersit. *l. 5. §. 2. l. 9. §. 1. ff. b. t. l. 11. §. fin. C. de reb. cred.* Et hinc, si juravit Actor deferente Reo, ipse, & ejus haeredes, consequitur actionem in factum, vel Judicati contra Reum ejusque haeredes, quod sibi deberi Juramentum evicit: si vero Reus juravit deferente Actore, ipse, &

ejus hæredes, consequitur exceptionem juratoriam, vel (juxta alios) Judicati contra Actorem ejusque hæredes, qua elidit actionem ulteriorem contra se intentandam ab eodem Actore ejusque hæredibus, ac petit absolutio- nem à præsenso debito. l. 7. §. 3. & 9. §. 1. & ult. l. 28. §. ult. ff. b. t. Dixi 1. Delati & præstari; nam delati tantum effectus est, quod præstari debeat, aut referri, ut dictum. Dixi 2. victoria, non modò si verum juraverit, sed etiam (pro foro externo) si falsum scienter, ut adeo perjurij prætextu retractari nequeat. l. 1. C. de reb. cred. & ibi DD. communiter. Quod cum DD. multis intelligo de casu, quo perjurium in foro externo manet dubium, non verò si de eo constet certò, v. g. per propriam confessionem, vel per instrumenta Authentica de novo reperta; nam etiam transactio propter dolum manifestum postea deprehensum rescindi potest; quidni & sententia retractari, lata ob dolum & perjurium, manifestè postea detectum? cum æquitas naturalis non permittat aliquem cum alterius gravi injuria & detrimento locupletari. l. Jure Naturæ. & c. locupletari. de R. l. ff. & in 6.

Dixi 3. à qua appellari nequit, aut causa sic decisa retractari. Desumitur ex l. 31. h. t. in cujus initio quidem conceditur retractatio sententiæ, & ut causa ex integro agatur, quæ fuit decisa per juramentum necessarium, si postea reperirantur nova instrumenta (quod intellige etiam de novis testibus) id tamen negatur in fine ejusdem legis, si decisa est per juramentum voluntarium, vel Judiciale, ut interpretantur Doctores; nam ultima verba sic habent: quòd si aliis inter ipsos Jurejurando transactum sit negotium, non conceditur eandem causam retractare; quia quando intervenit juramentum voluntarium, vel extra judicium, vel in Judicio approbatum à Judice, res videtur potiùs transactione Partium esse decisa, quam sententiâ Judicis: transactio autem propter reperta nova instrumenta regulariter non retractatur, revocatur, aut rescinditur. l. 19. C. de transact. minùs datur locus appellationi. Dixi tamen 4. Regulariter; nam retractationi post cognitam rei veritatem datur locus. 1. in ultimis voluntatibus, in quibus sententia, jubens v. g. solvi legatum ex Testamento, ex juramento etiam voluntario lata, retractatur veritate reperta, & detecto perjurio, etiam non scienter commisso. l. ult. C. de reb. cred. 2. In causis Matrimonialibus, si fortè sententia esset lata juramento contra valorem Matrimonij, vel saltem lis finita; quia contra Matrimonium sententia non transit in rem judicatâ. Idè ergo est etiam de alijs causis, in quibus sententia non transit in rem judicatam. 3. Si perjurium detegatur per confessionem propriam ipsius jurantis, & sic litem decidentis, vel sententiam obtinentis: quia sententia, ob juramentum Partis prolata, sustinetur solum ex præsumptione justitiæ, quæ cessat per confessionem illius, pro quo stat præsumptio. 4. Respectu alterius, qui non juravit, nec juramentum detulit; nam

extraneos non stringit tale juramentum. l. 3. fin. ff. b. t. ibi: Jurejurandum alterius alteri neque prodest, neque nocet.

Dico 5. Juramentum necessarium non tantum potest & tenetur Judex deferre uni ex Partibus, si petant, verum etiam ex officio, si nemo petat, præsentem tamen vel saltem citata Parte adversas; modò negotium ab Actore saltem semiplenè probatum aliunde jam sit, & deficient aliæ probationes, quibus plene probetur, & causa sit talis, in qua deferri potest. Haun. n. 999. & n. 1013. cum communi. Probatur assertio, eam explicando. Itaque dixi 1. Necessarium, quod scilicet absolvi præstari debet ab eo, cui deferretur à Judice, nec licet sine justa causa referre vel recusare. l. 12. cit. §. 1. & 2. c. fin. h. t. Neque ipsi Judici, postquam semel detulit, permittitur, illud rursum revocare aut remittere, nisi postea primum advertat, se juramentum detulisse personæ illegali, quæ jurare prohibetur. arg. l. 14. pr. ff. de Re. Jud. Dixi 2. potest, quod nemo negaverit, si Pars aliqua petat ante conclusionem in causa. Dixi 3. deferretur, si petant; quia ad instantiam Partium tenetur Judex suum impertiri officium. per l. 4. §. 2. ff. de damn. infect. Præter Berlichium fortè id nemo inficiatur. Dixi 4. Verum etiam ex officio, si nemo petat: quòd hoc possit, facile convenit inter plerosque, & satis clarè colligitur ex c. fin. & l. 31. cit. ubi prudentiæ Judicis relinquitur, cui ex Partibus deesse vel sit juramentum, & approbatur mos Judicum exigendi juramentum, nulla facta mentione petitionis. An verò etiam debeat deferre, si nemo petat, magis est controversum; communior tamen & verior affirmat contra eundem Berlich. & Donellum, atque firmatur partim ex l. 3. C. de reb. cred. ibi: per Jurejurando causâ cognita (h. e. sitne persona, & causa talis, cui, & in qua juramentum deferri possit) decidi oportet. Notetur verbum oportet, quod necessitatem indicat: partim ex earatione, quòd Judicis officium sit supplere ea, quæ juris sunt: sicut inquirere tenetur in crimina & criminosos, ubi nullus est accusator. Dixi 5. præsentem tamen &c. Male, & alij; quia hoc etiam requiritur in productione & receptione testium. Dixi 6. modò negotium saltem semiplenè sit probatum. Gl. & DD. in l. 3. cit. v. g. per unum testem omni exceptione majorem, uti habetur casus in c. 3. de Procurat. Ratio autem est, quia juramentum supplet probationem, & facit plenam: ergo, cum juramentum per se non faciat majorem quam semiplenam probationem, pariter oportet semiplenam probationem præcessisse; nec ista semiplena probatio debet esse enervata vel infirmata per præsumptionem, vel aliam probationem contrariam. Dixi 7. & deficient aliæ probationes, uti constat ex l. 3. cit. ibi: impia probationem; item ex c. 2. de probat. ibi: tunc demum ad hujusmodi (Jurisjurandi) suffragium recurrendum, cum aliæ legitime probationes deesse noscuntur. Accedit ratio; quia alias juramentum deferretur absque sufficienti causa

& cemeret. Dixi 8. *§ causa fit talis* &c. Sed de hac, uti cui ex Partibus deferendū sit, docebunt sequentes assertiones. Interim contra hanc Oppones 3. Judex non debet suum officium impertiri Partibus, nisi fuerit imploratum. l. 4. cit. ergo, nisi Partes petant, deferre juramentum non potest. 2. Juxta c. fin. cit. tantummodo potest deferre, si nemo petat: ergo saltem non tenetur. 3. Vel Actor plenē probat suam intentionem? & Reus condemnari debet absque delatio juramento. c. 2. de probat. vel non plenē probat? & Reus debet absolvi, etiam si nihil præstiterit, consequenter nec juraverit. c. fin. *sepius cit.* ergo nunquam habet locum delatio juramenti necessaria apud Judicem. 4. Si deferretur a Judice juramentum uni Parti, ea constituitur testis, & quasi Judex in propria causa; si enim præstet juramentum delatum, obtinet victoriam, & sic testatur ac quasi sententiam fert pro se & in rem suam: ergo nunquam deferri potest juramentum a Judice. 5. *Gl. in c. tam litteris v. probat de testib. Bartol. Bald. &c. volunt, Actor, qui pro se habet tantum præsumptiones vel conjecturas, juramentum suppletorium deferri posse: ergo non requiritur, ut semiplenē prius probaverit.* 12. ad 1. cum Gailio, satis imploratur officium Judicis, si coram eo litem moveant Partes, quæ propterea etiam solent adhibere clausulam: *peto mihi jus & justitiam administrari.* Insinuat id ipsum in l. 4. cit. ibi: *postulare autem propriè hoc dicimus, pro tribunali petere, non alibi.* Ad 2. Ibi reperitur quidem verbum potest, sed additur, *inspectis personarum & causa circumstantijs, an Reo vel Actori deferendum sit juramentum:* igitur est quidem in arbitrio & potestate Judicis deferre potius huic quam illi, postquam pensavit omnia, non tamen omnino omittere delationem, non obstante justa causa, vel petitione Partium: si enim tunc omitteret, manifestè gravaret Partes contra l. 1. ff. b. t. ubi dicitur, *maximum remedium expediendarum litium esse jurjurandi religionem:* unde meritò à tali gravamine, & subtractione remedii à Jure indulti, & præscripti ad finiendas lites, appellare possent. Ad 3. Si Actor non plenē probavit, sed semiplenē, vel per unum testem omni exceptione majorem, vel per gravem præsumptionem, non semper absolvendus est Reus, si nihil præstiterit, sed vel Actori deferendum juramentum suppletorium, vel Reo purgatorium. d. c. fin. cum concordantijs. Ad 4. sit, quod constituatur testis & quasi Judex in propria causa; hoc tamen fit ex privilegio & concessione Juris. per l. 3. & 12. item c. fin. cit. adeoque hæc probatio per delationem juramenti necessarij est irregularis, & privilegiata in Jure. Ad 5. *Gl. & DD. illi sunt, intelligendi de gravi & tali præsumptione, quæ constituit semiplenam probationem:* quando autem ea sit tanta, pendet ab arbitrio Judicis.

22. Quæres, quænam requirantur, ut Judex possit & debeat deferre juramentum Necessarium? 1. sequentia. 1. Legalitas personæ, h. e. illa persona, cui deferretur, debet esse honesta & fide digna, non vilis, aut infamis, aut

talis, quæ secundum leges non potest agere testem in Judicio, ut est inimicus gravis, concubinarius, qui jam semel pejeravit, aut ratione paupertatis vel aliunde suspectus est de perjurio. Vid. dicta de Testibus. 2. Capacitas personæ, quæ nempe pacisci, aut transigere de negotio, & pro libitu se sola disponere possit. 3. Lis dubia, quæ aliunde non satis probari potest. 4. Semiplena probatio respectu Actoris. 5. Parvitas causæ; nam nec in Criminalibus criminaliter intentatis, nec in Civilibus arduis, magnique præjudicii, deferendum est juramentum Actori, sed requiruntur probationes luce meridiana clariores; alias, si istæ desint, Reus est absolvendus, nisi huic deferendum existimet Judex juramentum Purgatorium ad ostendendam suam innocentiam. Excipe, nisi Actor plūs quam semiplenē probasset; tunc enim etiam in causis arduis, & magnæ quantitatis, deferretur juramentum suppletorium. arg. l. ult. ff. de eo, quod met. & c. fin. cit. Malc. concl. 954. n. 34. 6. Ut verisimiliter credatur, Partem, cui deferretur, nōsse veritatem rei per veram scientiam, seu per proprium sensum corporeum; quia hoc juramentum est de veritate dicenda, & cui deferretur, sit testis. Accedit, quod l. 11. §. 2. ff. de Actione rer. amotar. dicat, quod iniquum sit de alieno facio alium iurare. Et qui rem non sciunt per sensum corporeum, solummodo sunt testes de credulitate, qui regulariter non probant. 7. Præsentia, vel saltem citatio ad versæ Partis.

Dico 6. Juramentum necessarium tenetur a Judice deferre potius Reo, quam Actori, si uterque intentionem suam semiplenē probavit, imò licet Reus tantum probabilem præsumptionem pro se adduxerit, & si cætera sint paria. Communis ex l. 31. ff. & c. ult. §. sanè b. t. in quo ultimo sic habetur: *præsumptione verò faciente pro illo (Actore scilicet, ut explicat Glossa) Reo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam: nisi Judex (inspectis personarum & causa circumstantijs) illud Actori videat deferendum.* Ergo regula generalis hic datur, deferendum esse Reo, licet limitetur, nisi inspectis &c. aliud videatur Judici; adeoque cæteris paribus deferendum est Reo; nam favorabiles Rei potius quam Actores habentur. l. 125. ff. de R. J. & cum sunt Partium Jura obscura, Reo favendum est potius quam Actori. c. 11. eod. in 6. Accedit, quod promptiora sint Jura ad absolvendum, quam ad condemnandum. c. 3. de probat. Limitavi tamen 1. si uterque &c. Si enim Actor semiplenē probavit intentionem suam, Reus verò solum negavit, & nihil omnino probavit pro se, deferendum est Actori, ut communius docent cum Fachin. l. 1. contrav. c. 18. & colligitur ex §. sanè cit. Aliud foret, si Reus præsumptionem aliquam pro se afferret, qua debilitaretur probatio Actoris, ita ut non amplius haberet gradum semiplenæ probationis. Quod si Actor non probasset semiplenē, & Reus omnino nihil, tunc distinguendum est, vel Actor saltem attulit aliquam præsumptionem pro se; & juramentum purgatorium deferri

ferri potest Reo, quamvis non necessario debeat deferri: vel nec præsumptionem probabilem pro se attulit; & tunc nec Reo deferri potest iuramentum juxta dicta *n. 15.* sed absolvendus est. Vicissim si Actor plenè probasset, licet Reus pro se attulisset semiplenam probationem, tamen nec Actor deferendum ampliùs foret iuramentum suppletorium, sed Reus condemnandus absque illo. per *c. 2. de probat.* quia probatio semiplena non potest infringere plenam: intellige, si probatio plena Actoris & semiplena Rei non sint composibiles, sed contrariæ; si enim composibiles forent, ut si Titius plenè probasset, se mutum dedisse Cajo, Cajo verò semiplenè, se jam solvisse iuramentum deferri deberet Reo; licet enim Actor plenè probaverit mutuum datum, tamen nihil omnino probavit contra solutionem factam, quàm Reus probavit semiplenè: qui quia per exceptionem factus est Actor, & solutionem semiplenè probavit, Reus verò nihil probavit contrà, ipsi utique deferendum erit. Nota adhuc, ut Reo deferatur iuramentum purgatorium, non requiri semiplenam probationem, sicut apud Actorem ad delationem iuramenti suppletorii, sed sufficere præsumptionem probabilem. Limitavi *2. Si cetera sint paria*; nimirum si Reus sit æqualiter legalis, & capax, atque Actor; nisi Actor credatur magis scire rei veritatem, scilicet per proprium sensum cognovisse, non verò Reus &c. tunc enim non obstante, quòd utraque Pars aliquid probaverit, præferendus est Actor.

24 Oppones. Casu quo non minùs intentionem suam semiplenè probavit Reus, quàm Actor, nec Reo poterit deferri iuramentum purgatorium; quia sic eliditur semiplena probatio Actoris, adeòque Reus, licet nihil præstiterit, erit absolvendus: ergo. *2. N. sequelam;* quia ex semiplena probatione Actoris confurgit contra Reum aliqua præsumptio saltem, quæ per semiplenam probationem illius non fuit elisa: ad hanc igitur extinguendam, adeòque ad innocentiam suam ostendendam, rectè ipsi deferretur iuramentum, quod purgatorium, non verò suppletorium probationis est.

25 Dico 7. Iuramentum Necessarium quamvis regulariter in omnibus causis locum habeat, Actor tamen illud in supplementum probationis deferri nequit 1. in causis Criminalibus criminaliter intentatis, in quibus Reus debet esse convictus probationibus luce meridiana clarioribus, vel confessus. *l. fin. C. de probat. l. 16. C. de penis:* si tamen adsint valde gravia indicia, Reus torqueri potest, vel, si torqueri nequeat, poenâ extraordinariâ afficiendus, saltem si ipsa indicia sint digna tali poenâ extraordinaria, vel absolvendus omnino est, saltem post delatum ipsi iuramentum purgatorium. 2. In actionibus famosis, quæ nimirum iustè condemnatis afferunt infamiam Juris, ut actio furti, bonorum raptorum, injuriarum, de dolo malo, actio directa tutelæ, depositi, mandati, pro socio &c. de quibus discurrendum videtur, sicut de causis Criminalibus. *arg. l. 9. ff. de manumissis vindictâ.* 3. In causis Matri-

monii, & Professionis Religiosæ, quando agitur de eorum dissolutione. 4. In causis aliis Civilibus arduis; quia æquiparantur Criminalibus, & quia in arduis, ubi agitur de magna quantitate rerum temporalium, est ingens periculum perjurii, quod non reperitur in causis minoribus: unde tale iuramentum non facit semiplenam probationem, sed tantum præsumptionem, adeòque, nisi præcesserit plura quàm semiplena probatio, non potest constituere plenam probationem: quandonam verò causæ sint habendæ pro arduis, declarare spe. Et ad Judicem. 5. Saltem juxta aliquos apud Masc. & Ummum in causis feudaliibus, beneficiis, & omnibus illis, in quibus Lex vel Statutum requirit legitimas, manifestas, indubitatas, evidentes probationes: tunc enim censetur excludi supplementum probationis, quod habetur primum per iuramentum.

Dico 8. Iuramenti Necessarii delati effectus est, quòd necessariò præstari debeat, & referri vel regulari absque justa causa nequeat. *c. fin. h. t. §. l. 12. §. 2. C. de reb. cred.* Effectus autem delati & præstiti, quòd perficiat & compleat probationem alias imperfectam & semiplenam, per *jura cit.* item *l. 3. ff. §. 1. h. t.* Sententia tamen, quæ fertur pro eo, qui probationem integravit per iuramentum, non est ita firma, ac aliæ sententiæ; nam post decendum non ita transit in rem judicatam, ut postea rescindi & retractari non possit propter instrumenta noviter reperta, per quæ detegitur, iuramentum fuisse falsum. *l. 31. ff. eod. arg. l. 4. C. si ex falsis instrum.* Causæ autem iustè referendi, & recusandi, sunt eadem, propter quas recusari posse diximus *n. 18.* Iuramentum Voluntarium approbatum à Judice, seu Judiciale: de quarum sufficientia cognoscere Judicis est. Porro si is, cui delatum est, ex iusta causa recusat, etiam necessariò præstandum est ab eo, cui refertur; alias super causa non amplius auditur, vel habetur pro convicto. per *l. 34. §. 6. seq. ff. h. t.*

Oppones 1. Iuramentum voluntarium & Judiciale, delatum duntaxat, potest liberè referri absque causa: ergo etiam iuramentum necessarium. 2. Sententia lata dependens à Iuramento voluntario seu Judicali non potest rescindi vel retractari à Judice, nec à Partibus causa de novo resuscitari, licet postea reperiantur nova instrumenta, quibus deprehenditur falsitas iuramenti, & veritas causæ: ergo neque rescindibilis est propter instrumenta noviter reperta, si fuit sententia lata, & causa decisa, per iuramentum necessarium. 3. Si propter instrumenta de novo reperta rescindi sententia potest, poterit etiam propter testes de novo repertos; quia nomine instrumentorum veniant etiam testes. *l. 1. ff. de fid. Instrum.* sed per novos testes non fit rescindibilis, ut docet Bartolus & Abb. quia est periculum subornationis, nec ampliùs recipiuntur testes post publicationem attestacionum. 4. Sententia non interveniente iuramento necessario lata non potest retractari propter instrumenta noviter inventa. *l. 4. C. de re jud.* ergo neque lata iur-

terveniente tali juramento. *§. 2. ad 1. N. Conf.* *§. 2. parit.* quia juramentum Voluntarium & Judiciale deferretur à Parte, quæ alteri non potest imponere necessitatem jurandi propter defectum jurisdictionis, adeoque sibi delatum retere quilibet potest, nisi specialiter per pactum se obligasset ad jurandum, vel jam semel acceptasset juramentum. Ad 2. *N. rursus Conf.* ratio disparitatis est, quod juramentum Voluntarium & Judiciale, utpote mutuo consensu & conventionem Partium delatum & præstitum, habeat rationem transactionis: transactionis autem, cujus naturam sapit & sequitur tale juramentum, non rescinditur prætextu novorum instrumentorum. Econtra juramentum necessarium independentem à voluntate Partium, solum illius, contra quam deferretur, vel quæ non petit, deferretur à solo Judice. Accedit, quod ipsa *l. 31. cit.* initio concedat rescissionem sententiæ ex juramento necessario lata, neget verò in fine rescissionem sententiæ ex juramento voluntario lata propter instrumenta noviter reperta. *vid. n. 19. ad dixi.* Ad 3. *diff. Ma.* poterit etiam propter testes de novo repertos, si agitur causa, in qua non admittitur reprobatio per testes, vel admittitur quidem, sed testes jam sunt examinati & publicati. *N. Ma.* Si agitur causa, in qua admittitur reprobatio per testes, & isti nondum fuerint publicati. *C. Ma.* & sic *diffinita Alm. N. Conf.* Si testes nondum sunt publicati, non est periculum subornationis. Ad 4. *N. Conf.* nam ubi sententia est lata intervenitu juramenti necessarii, dicitur esse lata ex probatione privilegiata, & ex testimonio in propria causa contra regulam generalem: *nullus idoneus testis in re sua intelligitur. l. 10. ff. de testib.* æquivalentia lata ex probatione privilegiata, quæ aliquis non verè, sed tantum interpretativè, convincitur, nunquam transit in rem judicatam, sed semper, etiam post mille annos, retractari potest, ut docet Jafon cum communi quod P. Reiffenstuel *hic n. 151.* Lex autem *4. cit.* loquitur de sententiis, quæ transierunt in rem judicatam, easque retractari grave esse dicit prætextu novorum instrumentorum. Urgebis. Etiam juramentum Judiciale & Voluntarium est probatio privilegiata: ergo etiam retractari propter nova instrumenta poterit sententia ex eo lata. *§. 2. cum cit. Reiffenstuel. N. Aut.* quia juramentum voluntariu & Judiciale deferret Pars sponte, & sic constituit propria voluntate Adversarium suum in propria causa testem & Judicem: econtra juramentum necessarium injungitur à Judice, etiam invito Parte: Jus autem non ita assistit illi, qui voluntate propria aliquid facit, cum sibi impotere debeat, si ex relato alteri juramento causam perdat, sicut assistit illi, qui ex necessitate facit, vel patitur.

§. 9. Dico 9. Juramentum in litem, quod vocatur *Affectionis*, tantum præstat ab Actore, domino litis, contra eum, qui rem dolo vel contumacia non restituit, vel non exhibet, sed prævia delatione Judicis; quo juramento Actor litem æstimat pro sua affectione & arbitrio, ut nempe Reus condemnatur, quanti Actor in litem juravit, nisi Judici videatur nimium, quod Actor sua æstimatione petit. Sumuntur hæc ex *l. 4. §. 7. ff. de in litem jurando.* Unde inferitur 1. juramentum affectionis à solo Judice deferri posse. 2. Et quidem Actori. 3. Ac domino litis: unde procurator sine speciali mandato, & pupillus non jurat in litem, sed principalis, tutor &c. 4. Contra Reum, qui contumax est, vel dolo agit: quia verò culpa lata æquiparatur dolo *l. 1. §. 1. ff. si mensor falsi modum*, etiam ob culpam Rei latam ab Actore jurari in litem poterit, per *l. 2. v. fin. verò C. de in lit. jur.* 5. Necessarium esse, ut Juxta deferat, & si pretium affectionis judicet esse nimium, summam juratam vel jurandam moderetur suo arbitrio. Præstat autem juramentum in litem ferè tantum in actionibus realibus, actione ad exhibendum & in actionibus personalibus bonæ fidei directis, in quibus agitur de perfidia; non verò si actiones personales bonæ fidei sunt contrariæ, quando agitur de indemnitate, vel sunt stricti juris. *l. 5. cit.* Opponesse in *l. 4. §. fin. §. 1. §. 3. ff. eod.* dicitur, ob dolum solum in litem jurari, non etiam ob culpam: ergo propter culpam latam non potest deferri hoc juramentum. *§. 2. N. Conf.* Quia dictæ leges exaudiendæ sunt de culpa levi, ne contradicant *l. 2. cit.* Imò ordinariè, quando Jura simpliciter proferunt vocem *culpa sine addito*, de levi sunt intelligenda.

Dico 10. Juramentum *veritatis* non tantum à Judice, sed etiam à Reo deferri Actori litis domino potest, quando Reus rem restituere non amplius potest; quo æstimet Actor, quantires revera est, seu juxta legitimum pretium. *l. 2. 4. §. ult. ff. eod.* Hoc juramentum deferri potest, licet Reus nec contumax sit, nec dolum, aut culpam ullam commiserit. Item in omnibus causis, & actionibus, etiam personalibus stricti Juris. Idem ferè est de juramento in litem, quod vocatur *de Interesse*, quo expensæ damna & interesse æstimantur. Sed notandum, quod juramentum de veritate & interesse debeat præcedere taxatio Judicis, ob periculum perjurii: postquam verò taxavit Juxta rem, damnum, expensas &c. Actor jurat, ea tanti valere, & tum Reus secundum hanc æstimationem juratam condemnatur. *Auth. Post jusjurandum C. de Judic.* Juramentum verò affectionis potest etiam præcedere taxationem Judicis.

§. III.

De Juramento Extrajudiciali: maxime de Promissorio.

Sciendum 1. Juramentum Extrajudiciale, seu quod extra Judicium fit, esse vel Assertorium, vel Promissorium: sicut etiam Judiciale sic dividitur; nam juramentum litis decisorium inter Assertoria, & juramentum testium de veritate dicenda inter promissoria censendum est. De Assertorio extrajudiciali præter ea, quæ §. 1. dicta sunt, nihil dicendum superest; bene tamen de Promissorio, nimirum an, quantam, & qualem inducat obligationem:

X x